

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta

**Motivace dobrovolníků
v programu Pět P**

Dagmar Šamajová
1998

Obsah

1. OBSAH	3
2. ÚVOD	5
3. PĚT P - BIG BROTHERS / BIG SISTER	5
3.1. CO JE TO PROGRAM PĚT P A CO JE JEHO CÍLEM?	5
4. MOTIVACE LIDSKÉHO CHOVÁNÍ	6
4.1. POJEM MOTIVACE A MOTIV	6
4.2. MOTIVACE, SITUACE A CHOVÁNÍ	6
4.3. MOTIVACE A OSOBNOST	7
4.4. FUNKCE MOTIVACE	7
4.5. MOTIVAČNÍ DISPOZICE	8
4.6. MASLOWOVA TEORIE HIERARCHIE POTŘEB	9
5. SOCIÁLNĚ MOTIVOVANÉ DRUHY CHOVÁNÍ	10
5.1. SOCIÁLNÍ KONTAKT	10
5.2. PROSOCIÁLNÍ CHOVÁNÍ	11
5.3. SOCIÁLNÍ VÝMĚNA	11
5.4. SOCIÁLNÍ NORMY	12
5.5. EMPATIE	12
5.6. KDY POMÁHÁME	12
5.7. KOMU POMÁHÁME	13
6. DOBROVOLNICTVÍ	14
6.1. ZÁKLADNÍ POJMY	14
6.2. MOTIVACE BB / BS MENTORS	14
6.3. SROVNÁVÁNÍ PROJEKTU BB / BS S PROGRAMEM PĚT P	15
6.4. MOTIVACE DOBROVOLNÍKŮ PROGRAMU PĚT P	16
6.5. SEBEZKUŠENOSTNÍ VÝCVIK	16
6.5.1. <i>Technika „BRAINSTORMING“</i>	16
6.5.2. <i>Projektivní technika</i>	19
6.5.3. <i>UKAZATEL NÁLADY</i>	20
7. Z Á V Ě R	21
8. S O U H R N	22
9. POUŽITÁ LITERATURA	23

1. Úvod

Cílem mé práce je zjistit, proč se mladí lidé - dobrovolníci - angažují v takových aktivitách, jako je pomoc druhým lidem. Co bylo tím rozhodujícím činitelem, který je motivoval k takovému chování? Otázka „proč“ se lidé chovají tak, jak se chovají má podle Nakonečného (1996) dva základní aspekty: jeden se vztahuje ke způsobu chování, druhý k otázce cíle tohoto chování a jaký k tomu měl „psychologický důvod“. Odpověď na první problém tj. „jak“ se člověk chová, vyplývá z toho, jak interpretuje situaci a to je určováno jeho zkušenostmi. Na druhý problém, jaký mělo chování smysl, tedy co dobrovolníci očekávají od práce v programu, dává odpověď psychologie motivace lidského chování. M. Nakonečný (1996) upozorňuje, že problematika motivace chování patří k nejsložitějším, ale také k nejzávažnějším úkolům psychologie. Jakákoli psychologická pomoc člověku musí vycházet z poznatků o motivaci lidského chování, protože jediné tak můžeme pochopit příčiny chování a co má být v chování změněno.

2. Pět P - BIG BROTHERS / BIG SISTER

2.1. Co je to program Pět P a co je jeho cílem?

Pět P je volnočasový, sociálně - preventivní program zaměřený na : PŘÁTELSTVÍ, PODPORU, PREVENCI, PÉČI a POMOC - všem dětem a mladým lidem od 8 do 15 let, kterým může prospět hodnotný vztah s další dospělou osobou. Program svým klientům tedy poskytuje služby prostřednictvím dobrovolníků starších 18 let, kteří vystupují jako „starší bratři a sestry“ jak napovídá anglický název projektu (BB/ BS). Dobrovolník pracuje vždy individuálně s jedním dítětem a tato dvojice je vytvořená pod odborným dohledem koordinátora projektu a dalších odborníků. Náplň schůzek si dobrovolníci a děti určují sami. Dobrý příklad a autorita dospělého dobrovolníka mají, jak nasvědčují skutečností z podobných projektů, na klienta mnohem větší dopad než tomu bývá u činnosti skupinové péče.

Podobné programy jako **Pět P** probíhají ve Velké Británii, Litvě, Kanadě, USA, Novém Zélandu, Japonsku, Jižní Koreji a v řadě dalších zemí, kde mají s tímto dobrovolnictvím (volunteering) dlouholeté zkušenosti. V ČR probíhá tento program pod záštitou nadace Open Society Fund, založené v roce 1992 s cílem podporovat rozvoj otevřené společnosti v naší zemi. Přes počáteční nedůvěru jej začala realizovat nadace pro rodinu Hestia v Praze roku 1996 a protože se dobrovolníci ujali této práce s velkým nadšením a obětavostí, rozšířil se program i v Olomouci a v Ústí nad Labem v roce 1997. Protože jsem se stala také jedním z dobrovolníků programu v Olomouci, budu věnovat pozornost především aktivitám a motivaci dobrovolníků v tomto městě (větší podrobnosti o organizaci a vzniku - viz ročníková práce M. Šputové, 1998 Olomouc).

V mnoha oblastech soc. služeb jsou dobrovolníci přijímání s nedůvěrou a obavami. Přitom jsou to právě pracovníci pomáhajících profesí, kteří by měli dobrovolnictví využívat a propagovat (O. Sozanská, 1996). V projektu je proto třeba věnovat pozornost jejich motivaci a setrvání v programu. Také je potřebné zvýšit prestiž dobrovolnické práce, informovat veřejnost o tom, co volontéři dělají a jaký to má význam a smysl.

3. MOTIVACE LIDSKÉHO CHOVÁNÍ

3.1. *Pojem motivace a motiv*

Termín motivace je odvozen z latinského slova moveo, hýbám, a vyjadřuje přeneseně hybné síly chování jeho činitele. Pojem motivace je vymezován různě.

M.Nakonečný (1995) uvádí definici těchto autorů:

H. Piéron a G. Viaud (1963):

1. V obecném smyslu se pojem motivace vztahuje ke změnám organismu, které jej uvádějí do pohybu, až je dosaženo redukce této změny, to je pojetí vycházející z principu homeostázy.
2. Pojem motivace označuje psychické faktory, vědomé nebo nevědomé, predisponující zvířecí nebo lidské individuum k uskutečnění určitých akcí nebo k zaměření na určité cíle.

R.A. Baron, D. Barni a B. H. Iantovitz (1980) uvádějí: „Definujeme motivaci jako hypotetický vnitřní proces, který poskytuje chování energii a zaměřuje ji vůči specifickému cíli.

H. Thomae (1965) shrnuje různé významy pojmu motivace v psychologii:

1. motivace, jako příčina pohybu,
2. motivace jako důsledek změn stavu organismu,
3. motivace, jako abstrakce z kontinua aktivace,
4. motivace, jako výklad smysluplných souvislostí duševního života,
6. motivy jako důvody rozhodování v situaci volby.

Současně je nutné poukázat na rozdíl pojmů motivace a motiv, neboť první vyjadřuje proces a druhý hypotetickou dispozici k tomuto procesu a také obsah dovršující reakce (uspokojení) a jako takové jsou to dále neanalyzovatelné psychologické příčiny chování. Motivace je proces, v němž se tyto příčiny kontinuují (M.Nakonečný, 1995).

3.2. *Motivace, situace a chování*

Zatímco motivace určuje směr, intenzitu a jaký má psychologický smysl chování, určují kognitivní procesy (vnímání, myšlení, představy) „jak“ se člověk chová, tj. situačně podmíněný způsob chování a zda s motivací spojené instrumentální chování proběhne. Jakou taktiku použije jedinec v dané situaci k dosažení svého cíle, je určováno kognitivní analýzou situace tzv.

„kognitivními klíči“. Znamená to, že v různých situačních podmínkách bude stejná potřeba uspokojována různým způsobem instrumentálního chování. J.W. Atkinson (1964) vychází z předpokladu, že cílový objekt má pro motivovaného jedince určitou hodnotu a že situace je jím považována za shodnou k dosažení cíle (M. Nakonečný, 1995).

3.3. *Motivace a osobnost*

Osobností se zde rozumí organizovaný celek duševního života člověka, jehož centrem je ego, tj. sebepojetí s tendencí po udržování, resp. zvyšování hodnoty sebe sama - což se projevuje individualizací ve zpředměťování potřeb. Zvyšování pozitivního sebehodnocení je motivační či dynamickou funkcí ega (M. Nakonečný, 1996). Podle J. Reykovského (1977), který je uveden v této publikaci M. Nakonečného, má pocit vlastní hodnoty typické zdroje:

1. Výsledky vlastní činnosti (dobrovolníci součinnosti nemusí chtít jen někomu pomoci, ale také vzbuzovat obdiv)
2. Mínění druhých lidí (vyslovování souhlasu spolužáků, rodičů a dalších)
3. Pozice ve skupině (pocit vlastní hodnoty narůstá s pocitem vážnosti spojené se společenskou pozicí)
4. Sebeocenení (člověk se opírá nejen o to, co o něm soudí jiní, ale také o to, co si myslí sám o sobě a zkušenosti s dětmi může dobrovolník nabýt větší sebedůvěru a pocit kompetence)
5. Materiální stav (finanční možnosti jsou v dobrovolnických hnutích velmi omezené, protože nejsou tolik motivující)
6. Vnější vzhled (atraktivita hraje důležitou roli pro pocit vlastní hodnoty, otázka je, jakou roli hraje u dobrovolníků).

3.4. *Funkce motivace*

Funkci motivace je uspokojování potřeb individua, vyjadřujících nějaké nedostatky v jeho fyzickém a sociálním bytí. V tomto smyslu zajišťuje motivace účelné chování udržující vitální a sociální funkce individua. Porozumět chování druhého člověka znamená identifikovat motivy tohoto chování a protože ty souvisejí se světem lidských hodnot, znamená to i porozumění hodnotové orientaci osobnosti. Také v tomto smyslu směřuje studium motivace a motivů do intimní sféry individuálního psychického života, v níž se vztah jedince k hodnotám utváří. Maslow v tomto smyslu hovoří o metamotivaci, jíž rozumí biologické základy určitých lidských hodnot (M. Nakonečný, 1996).

3.5. *Motivační dispozice*

V průběhu vývoje se u každého jedince vytváří relativně stabilní struktura motivačních dispozic, která je výsledkem jeho zkušeností z předcházejících motivačních procesů. Jejím základem je hierarchické uspořádání potřeb, z něhož se pak odvíjí postoje, zájmy, hodnotové orientace a motivační vlastnosti jedince. Navenek se tyto vlastnosti projevují např. ve výběru aktivit, ve stanovování si dlouhodobých cílů nebo ve výběru incentív, která dotyčného nejlépe uspokojují (V. Dočkalová, I. Sobotková, 1994).

Základními motivačními dispozicemi člověka jsou potřeby. Potřeby jsou projevem nějakého nedostatku. Vyjadřují výchozí motivační stav, který se vývojem zpředměťňuje, t.j. nachází určitý objekt činnosti a s ním spojený instrumentální vzorec chování (M. Nakonečný, 1996). Potřeby se člení do dvou základních skupin:

1. Fyziologické potřeby - jsou vrozené a nezbytně nutné k rozvoji člověka
2. Psychologické potřeby - vytvářejí se v průběhu vývoje, zejména učením, mnohé jsou závislé na způsobu uspokojování fyziologických potřeb. (V. Dočkalová, I. Sobotková, 1994).

Další důležitou motivační dispozicí jsou **zájmy**. V. Dočkalová, I. Sobotková (1994) uvádějí, že „zájmy můžeme definovat jako odvozenou potřebu, která se uspokojuje prováděním určité činnosti“ (Říčan, 1982). Dále uvádějí definici **postoje**, jako odvozenou motivační dispozici: „Postoj představuje pohotovost jedince reagovat určitým způsobem (s určitou intenzitou, v určitém směru) na určitý motivačně závažný podnět.“ (Balcar, 1983). Nejobecnější postoje člověka vyjadřují jeho **hodnotovou orientaci** (V. Dočkalová, I. Sobotková, 1994).

Hierarchie hodnot a hodnotová orientace jako nejobecnější motivační dispozice ovlivňují celkový životní styl člověka. Trvalejší charakter však získává hodnotová orientace až v dospělosti. Na jejím utváření se podílejí osobní zkušenosti, emoční požitky a vliv rodinného a sociálního prostředí. Nejcitlivějším věkovým obdobím pro utváření hodnotové orientace bývá období adolescence. U dívek se setkáváme s převahou orientace na sociální aktivity (pomoc druhým, práce ve prospěch lidí - tím je také dobrovolnictví). Chlapci kladou větší důraz na společenské uznání, intelektuální stránku skutečnosti a materiální výhody (Severová, 1986 : In V. Dočkalová, I. Sobotková, 1994).

Vysvětlení těchto pojmů je velmi obecné, přestože souvisí s lidskou činností ve společnosti, kterou je i práce v dobrovolnických aktivitách. Znalost těchto pojmů je však důležitá pro konkrétnější pochopení potřeb a hodnot lidí, jejichž zájmem je pomáhat druhým. To nám umožňuje teorie hierarchie potřeb.

3.6. Maslowova teorie hierarchie potřeb

Abrahám H. Maslow (1908 - 1970), první prezident „Společnosti pro humanistickou psychologii“, vypracoval velmi vlivnou a originální teorii motivace vycházející z humanistického pojetí člověka. Předpokládá, že lidé jsou motivováni hierarchicky uspořádaným systémem potřeb, který může být klasifikován do pěti základních kategorií:

1. Fyziologické potřeby: objevuje se při porušení homeostázy a vyjadřují tak potřeby organismu.
2. Potřeba bezpečí: objevuje se v situaci ztráty pocitu, životní jistoty, ekonomického selhání, nebezpečí.
3. Potřeba lásky a náležitosti: vystupuje v situaci osamocení a projevuje se jako snaha být milován a náležet nějaké skupině (být sociálně integrován).
4. Potřeba uznání: vystupuje v situacích ztráty respektu, kompetence, důvěry a projevuje se snahou získat ztracené sociální hodnoty.
5. Potřeba seberealizace: vystupují jako tendence realizovat své schopnosti a záměry (člověk chce být tím, kým podle svého mínění může být).

Maslow rozděluje potřeby „nižší“ či „základní“ (fyziologické), kde patří i potřeba bezpečí a tzv. vývojově vyšší. V nich se upevňuje vazba jedince na sociální podmínky jeho existence (potřeby styku, náležitosti a další). K těmto vyšším potřebám řadí ještě tzv. metapotřeby či potřeby „růstu“ („growth needs“), které vyjasňují specifické tendence seberealizující se osoby. Patří sem také kognitivní potřeby (potřeba poznávat a rozumět, vkládat smysl) a estetické potřeby (potřeba symetrie, struktury atd.).

Z důvodu, že motivaci dobrovolníků sleduji na základě dvou otázek: „jak“ a „proč“ se jedinec chová ve společnosti tak a ne jinak, zaměřím se především na potřeby vyšší. Maslow je charakterizuje takto:

1. Jsou vývojově mladší a specificky lidské.
2. Jsou produktem ontogenetického vývoje.
3. Čím je potřeba vyšší, tím je pro přežití motivačně méně naléhavá, snáze zůstává neuspokojena.
4. Vyšší potřeby jako méně naléhavé jsou také méně patrné v expresi a psychologické exploraci (to je také patrné u dobrovolníků, kteří nezdůrazňují příliš potřebu seberealizace, i když je ve svých důvodech, proč chtějí pracovat v programu **Pět P**, zaznamenaly).
5. Uspokojení vyšší potřeby je však subjektivně více žádoucí a je více prožívána (pokud pomáhání dětem v programu uspokojuje tyto potřeby, může to být pro dobrovolníky odměňující).
6. Vyšší potřeby vyžadují k uspokojení více předpokladů (pokud chtějí dobrovolníci dítěti pomoci, musí si získat jeho respekt a důvěru, což vyžaduje čas a trpělivost). Existují i výjimky jako např.

potřeba úcty může být silnější než potřeba lásky, kterou mohou získat, když jsou úspěšní a mají respekt (Maslow, 1948: In M. Nakonečný, 1995).

V souvislosti se dvěma druhy potřeb (nižší, vyšší) poukazuje Maslow také na dva druhy uspokojení. Charakteristickým vzorcem uspokojení nižších potřeb je redukce výchozího motivačního stavu (nasycené v případě kladu apod.). Vyšší potřeby (estetické, kognitivní, sebeaktualizační tendence apod.) jsou v podstatě neukojitelné, dosažení uspokojení je naopak stimuluje k dalším snahám. To však neznamená, že k této redukci či indukci potřeb musí vždy dojít. (Např. má-li člověk pocit, že je milován, neznamená to, že už netouží po lásce jiných lidí). Dalším pozoruhodným znakem Maslowy teorie uspokojení je jeho genetický vztah k formování charakteru: určitá uspokojení a frustrace v dětství vedou k utváření určitých rysů charakteru. Důsledky frustrace potřeby jistoty jsou: starostlivost, úzkostnost, bázlivost, napjatost, nervozita atd. Uspokojení potřeb náležitosti někomu, lásky, úcty a sebeúcty vede k příchylnosti, sebedůvěře, jistotě a dalším charakteristickým rysům (M. Nakonečný, 1996). To je důležitou výzvou pro dobrovolníky, kteří by měli zaměřit svou pomoc dětem právě na to, aby jejich přátelství vedlo k uspokojení této potřeby náležitosti a sebeúcty a k zvyšování důvěry dítěte v toto přátelství.

4. SOCIÁLNĚ MOTIVOVANÉ DRUHY CHOVÁNÍ

Protože se zabývám motivací, která se vztahuje k chování jedince ve společnosti, je nezbytné vědět, co známe o sociálně motivovaném chování, jako je sociální kontakt a prosociální chování a jak se shoduje s motivací dobrovolníků v programu **Pět P**.

4.1. Sociální kontakt

Kontakt se sociálním prostředím hraje důležitou roli v životě jedinců i celých skupin. Umožňuje výměnu informací a srovnávání se, zpětné vazby k vlastnímu chování, poskytuje modely atd. Sdružování se na základě společných zájmů, idejí a motivů je založeno spíše na sebepotvrzování. Polský psycholog K. Obuchowski (1969) používá pojmu potřeba emocionálního kontaktu a specifikuje jej jako „potřebu orientovat se v emocionálních postojích jiných lidí“. Jiní v tomto smyslu hovoří o potřebě citové odezvy, s níž souvisí i jev empatie (vcítění) (M. Nakonečný, str. 243, 1996).

Tato teorie se týká právě dětí, se kterými dobrovolníci navazují takové vztahy, ve kterých dítě najde porozumění, pocit vlastní hodnoty a může tak získat nové možnosti, jak smysluplně využít volný čas. Také dobrovolníci mohou uspokojovat své potřeby v interakci s dítětem, jako např. potřeby péče o druhé, potřeba zpětné emocionální vazby. M. Nakonečný dodává řady dalších specifických sociálně vztažných potřeb, jejichž uspokojení nacházejí lidé v rámci sociálního kontaktu. Je to např. potřeba opory, obdivu, úcty - ego - vztažné odměny - porozumění, přijetí a

náležení, afiliace, závislosti a dalších. V kontaktu s lidmi nacházejí i smysl života (M. Nakonečný, 1996, s. 244).

4.2. *Prosociální chování*

Důležitou součástí aktivity dobrovolníků je pomáhání dětem, které tuto pomoc potřebují. Proto je důležité vědět, čím je prosociální čili altruistické jednání či „pohotovost k pomoci“ motivováno. Prosociální chování se vyznačuje skutky a činy, vykonanými ve prospěch druhého bez očekávání odměny nebo sociálního souhlasu (J. Výrost - I. Slaměník, 1997, s. 339). Jeho podstatou je schopnost jedince přinášet oběti, vzdát se vlastního blaha ve prospěch dobra druhého člověka. Prospolečenská motivace může být prožívána jako pocit závazku, odpovědnosti, solidarity, lítosti atd. Někteří psychologové se však domnívají, že altruismus je zvláštním případem egoismu (někdo může být štědrý, aby ukázal, že na to má) (M. Nakonečný, 1996, s. 88). Problematiky prosociálního chování (altruismu) se dotkl, jak uvádí M. Nakonečný (1996, s. 89) i G. W. Lopat (1954) otázkou: „Jak je možno získat osobní uspokojení a uspokojení druhých?“ Někteří autoři jako je J. R. Nebacaly, L. Berkowitz (1970) uvádějí, že altruismus je „chování uskutečňované k prospěchu druhého bez anticipace odměn z externích zdrojů“. M. Nakonečný (1996, s. 246) poukazuje na tuto definici, protože nám napovídá, že tu fungují vnitřní odměny, které mají povahu tzv. vyšších citů, tj. v podstatě emociogenních norem. Otázkou je, jak se tyto normy (etické, sociální a další) stávají emociogenními motivy činnosti. Co „nutí“ dobrovolníky, aby pomáhali dětem v nouzi?

Vysvětlení prosociálního chování se nejčastěji opírá o teorii sociální výměny, o normy sociálního chování a o empatii.

4.3. *Sociální výměna*

Tato teorie vychází z toho, že v sociální interakci si lidé vyměňují služby, sympatie, lásku, ale také pomoc na základě zvážení vynaloženého úsilí a předpokládaného zisku (odměny), kterým může být např. dobrý pocit z poskytnuté pomoci. Jestliže se náklady jeví vyšší než prospěch (odměna), pak je situace považována za nevýhodnou a zůstane bez odpovědi. Jen ryzí altruismus takové úvahy připouští (J. Výrost - I. Slaměník, 1997, s. 342).

V programu **Pět P** jsou dobrovolníkům potřebné náklady hrazeny a také čas strávený s dítětem je ohraničen na základě pevné domluvy. Vzhledem k tomu, že dobrovolníci jsou studenti VŠ, mohl by se příliš náročný čas a finanční výdaje stát nemalou překážkou pro práci v programu Pět P.

4.4. Sociální normy

Norma představuje speciální očekávání, předepisuje chování vyžadované společností. Interiorizovaná norma se stává přesvědčením, morálním principem a uplatňuje se při rozhodování o způsobu jednání a chování. Chová - li se člověk v souladu se zvnitřněnými normami, pociťuje zvýšení sebeoceny a pozitivní emoce (J. Výrost - I. Slaměník, 1997, s. 343).

V této publikaci se uvádějí dvě normy, které výrazně motivují prosociální chování: reciprocita a sociální odpovědnost (L. Berkowitz, 1972). Reciprocita říká, že máme pomoci těm, kteří pomohli nám. Vyjadřuje očekávání, že lidé splatí dobro dobrem. Běžně se uplatňuje v přátelských vztazích a je intenzivně pociťována těmi, kdo nejsou závislí na svém sociálním prostředí a mají přiměřené sebehodnocení. U lidí s nízkým sebehodnocením se objevuje obava, že přijetím pomoci by se mohli stát na někom závislí (E. Staub, 1978, A. Nadler, J.D. Fisher, 1986). Norma sociální odpovědnosti předpokládá, že lidé pomohou těm, kteří pomoc potřebují, a to bez ohledu na opětování pomoci (J. Výrost - I. Slaměník, 1997, s. 344).

4.5. Empatie

Empatie jako schopnost vcítění znamená, že jsme schopni vidět svět očima druhého. Dokážeme-li se vžít do situace druhého člověka, můžeme lépe rozpoznat jeho prožívání a snadněji působit ve smyslu redukce nepříjemného stavu (J. Výrost - I. Slaměník, 1997, s. 346). Schopnost empatie je velmi důležitá pro vztah mezi dobrovolníkem a dítětem, protože jedině tak můžeme lépe pochopit problémy dítěte, najít způsob jak je řešit a jak vůbec s dítětem komunikovat.

4.6. Kdy pomáháme

Sociální psychologie uvádí vedle situačních proměnných také osobnostní proměnné, které ovlivňují prosociální chování. Z hlediska tématu práce uvedu jen osobnostní vlivy. Lidé se v míře altruismu liší, proto i mezi dobrovolníky je míra obětavosti a schopnosti pomoci různá.

Nejsložitější je problém u osobnostních vlastností, a to vzhledem k několika skutečnostem:

- a) prosociální chování se objevuje v neobyčejně širokém spektru situací,
- b) situace stejného typu se mohou lišit řadou dalších podmínek (např. děti, kterým dobrovolníci pomáhají, mají odlišné problémy a proto náročnost péče a trpělivost je také různá),
- c) podstatnou roli má kompetence (podle A. Bandury, 1977 - člověk spustí určité jednání jen když je přesvědčen, že bude efektivní),
- d) prosociální chování ovlivňuje aktuální psychický stav,
- e) lidé se liší v poskytování pomoci podle sociálního statusu (studenti se více angažují v dobrovolnictví než např. podnikatelé, rozdíl je také mezi studenty z hlediska oboru, který studují).

J. Výrost - I. Slaměník (1997, s. 353) uvádějí také výsledky z pokusů o identifikaci vlastnosti: A. H. Eagly a M. Crowley (1986) zpracovali rozsáhlou srovnávací studii a zjistili např., že v situaci hrozícího nebezpečí poskytnou muži pomoc mnohem častěji než ženy, zatímco v situacích méně nebezpečných, ale vyžadujících více trpělivosti (např. pomoc mentálně postiženému dítěti), pomáhají častěji ženy. Také v programu **Pět P** je mnohem více žen.

Hodně pozornosti se věnovalo prozkoumání vlivu emocionálního stavu na prosociální chování. Vcelku jednoznačně pozitivní vliv je zjišťován u dobré nálady, zatímco působení špatné nálady je poněkud složitější. Příjemné zážitky navozují generalizovanou náladu laskavosti, shovívavosti, velkorysosti, zatímco nepříjemné zážitky působí opačně (J. Výrost - I. Slaměník, 1997, s. 354). Ve své publikaci uvádějí také, že tendencemi chovat se prosociálně mají dobře naladěni a šťastní lidé, a to bez ohledu na to, zde příčina tohoto stavu byla vnitřní (např. nalezení východiska z nějakého nepříjemného intrapsyckého konfliktu) nebo vnější (dosažení úspěchu a s ním spojené sociální odměny) (P. Salovey, J. D. Mayer, D. L. Rosenhan, 1991).

4.7. Komu pomáháme

Vzhledem k tomu, že si dobrovolníci sama vybírají dítě zařazené do programu, se kterým chtějí být ve vztahu, je důležité objasnit podmínky, které ovlivňují utváření vztahu přátelství a co se vůbec ve vztahu mezi dvěma lidmi odehrává.

Přátelství je společně s láskou nejvýraznějším fenoménem motivu afilience. Ta má povahu potřeby stýkat se s osobami, které jsou považovány za stejně smýšlející a ve styku s nimi si ověřovat vlastní mínění a projevy emocí (S. Schacher, 1959: In M. Nakonečný, 1996, s. 248). Přátelství je založeno na důvěrném sdílení problémů, na vyměňování si nějaké hodnoty, na spolehlivosti, na společných zájmech, postoje a povahové podobnosti a povahové komplementaritě (M. Nakonečný, 1996, s. 249).

Na základě poznatků o roli podobnosti v interpersonálních vztazích bychom mohli předpokládat, že osobě podobné budeme více prosociálně nakloněni, protože podobnost přispívá k těsnému přátelskému vztahu a ten se mimo jiné vyznačuje dobrou úrovní vzájemné pomoci (J. Výrost - I. Slaměník, 1997, s. 356).

5. DOBROVOLNICTVÍ

(volunteering)

Hlavní myšlenkou dobrovolnictví, jako je „ONE - TO - ONE mentoring project“, což je obdobný název BB / BB, je přesvědčit veřejnost o nutnosti takové aktivity, která se týká řešení aktuálních potřeb společnosti, protože nelze čekat, že je „někdo“ vyřeší za nás. Tato idea hraje klíčovou roli také v naší republice, kde byl omezen tok informací o různých společenských problémech. Teprve po revoluci začaly přicházet podněty z projektu BB / BS v Americe a Litvě a začaly různými články informovat naše odborníky o principech „mentoring a tutoring“.

5.1. *Základní pojmy*

BIG BROTHERS / BIG SISTERS mentors jsou muži a ženy, kteří rádi tráví svůj volný čas s dětmi. Patří mezi ně studenti středních a vysokých škol a další jedinci starší 18 let. Musí být vyrovnaní, zodpovědní a dobře hodnocení ve škole či v zaměstnání. Z toho vyplývá, že mezi dospělé nepatří jen studenti, ale i lidé, kteří mají už své zaměstnání a potřebují smysluplně využít svůj volný čas a často také pro lepší postavení ve svém okolí a prestiž. Jsou to také lidé nezaměstnaní a proto vyhledávají aktivity jako dobrovolníci, aby naplnili smysl svého života, zvýšili své sebeocenění a hráli potřebnou roli ve společnosti. Dále důchodci, kteří většinou touží předat své zkušenosti mladším a uspokojit tak potřebu být stále aktivním a pro společnost důležitým občanem.

Mentoring a tutoring - tato dvě klíčová slova znamenají v doslovném překladu „poučování a učení“ dětí, které mají určité problémy. Tento doslovný překlad může způsobovat negativní konotaci, protože v naší společnosti přijímají děti poučování velmi negativně, jak ze strany rodičů, tak i učitelů. BB / BS mentors poskytují pozitivní možnosti (na rozdíl od poučování u nás) pro růst a rozvoj dětí, vytvořením přátelského vztahu mezi dvojicí (ONE - TO ONE). Přijetím nového přítele, dítě může získat jiný pohled na své okolí i na sebe samého, nové dovednosti, rozšířit okruh zájmů, zvýšit sebevědomí. Trpělivá práce dobrovolníka může pomoci dítěti odstranit bariéry ve společnosti svých vrstevníků, zlepšit se ve škole i v rodině.

5.2. *Motivace BB / BS mentors*

Dobrovolníci zpětně získávají odměnu tím, že jim děti dávají lásku a důvěru a tak způsobují velké změny v jejich životě. Další odměny, které motivují jedince, stát se dobrovolníkem:

- 1) Pomáhání dítěti pozitivně se vyvíjet, může pomoci stát se zralejším a zodpovědnějším.
- 2) Přináší dobrou pověst ve třídě, zásluhy a pracovní zkušenosti, které jsou výhodou v přijímacím řízení na VŠ nebo do zaměstnání.
- 3) Získání nových zkušeností v rozhodování se, řešení problémů a v efektivní komunikaci.

4) Získání vůdčích schopností a sebedůvěry.

Největší odměnou však je, že mohou pozitivně ovlivnit život dítěte a navíc jim tato práce přináší potěšení a zábavu.

Studenti jako BB / BS mohou nabídnout: energii, nadšení, starostlivost, kreativitu a navíc svou činností vzbuzují obdiv u mladších studentů, motivují je k této činnosti a snadněji navazují přátelské vztahy. Také mnoho dětí (Little B/S) mají skvělou motivaci pro svou budoucí činnost, která stejně jako jim, může pomoci jiným a být tak prospěšná pro celou společnost. Organizace BB / BS věří, že děti vystavené konstruktivním aktivitám, vyhnou se v pozdějším věku destruktivnímu způsobu života.

(podle The National Office of BB / BS
of America, The Federal Agency
on Voluntarism of America)

5.3. *Srovnávání projektu BB / BS s programem Pět P*

Dobrovolníky pro **Pět P** vyhledávají pracovníci programu převážně mezi studenty humanitních oborů na VŠ, protože se předpokládá, že si tito lidé už sami vybrali životní dráhu - práce s lidmi. Ukázalo se, že se převážně hlásí dívky, chlapci jsou v menšině. Tato skutečnost je v souladu s teorií prosociálního chování, kde bylo zjištěno, že práci vyžadující trpělivost lépe zastávají právě ženy. Přesto se pracovníci programu chtějí do budoucna zaměřit i na školy technicky zaměřené, které jsou více navštěvované muži.

Studenti nejdříve absolvují výběr a výcvik pro práci s dítětem pod vedením zkušených odborníků. Ve světě jsou kritéria pro vstup do projektu BB / BS mnohem volnější. Proto se BB / BS mohou stát i lidé, kteří nejsou z řad studentstva (podnikatelé, důchodci, nezaměstnaní), jejichž motivace a očekávání se různí. Kromě výcviku pořádají odborníci jednou za měsíc supervizní schůzky dobrovolníků, kde se řeší vzniklé obtíže, předávají se zkušenosti, doplňuje se výcvik. Na setkáních se také dobrovolníci mohou vzájemně motivovat tím, že se např. radí o tom, co je možné na schůzkách dělat nebo jak vyřešit problémy ve vztahu dvojice. Taková setkání se ve světě pořádají jen ojediněle, takže BB / BS nemají mezi sebou dostatečný kontakt.

Náš program se také liší tím, že je zaměřen na preventivní pomoc dítěti, které nemá zatím problémy s alkoholem nebo drogami, ale může taková situace nastat, protože se cítí osamělé, rodiče na něj nemají čas nebo má problémy ve škole.

Dobrovolnictví v Americe je velmi rozšířené, protože americká společnost je na rozdíl od naší, střeoevropské společnosti, velmi otevřená. U nás si chce každý vyřešit vlastní problémy sám a cítí se méněcenný, když má přijmout pomoc z vnějšího okolí. Také se často chápe jako určitá forma manipulace.

5.4. Motivace dobrovolníků programu Pět P

Jak jsem se již zmínila, je třeba věnovat pozornost nejen vnější motivaci, tj. pořádání setkání a výcviky pro dobrovolníky, aby si mohli navzájem předávat zkušenosti, ale i vnitřní motivaci, tj. proč se rozhodli pomáhat dětem v programu **Pět P**. Motivace se u jednotlivých dobrovolníků může odlišovat, ale položme si základní otázky, které se týkají motivaci celé skupiny:

- 1) Proč dobrovolníci v tomto programu chtějí pomáhat dětem s různými problémy a jaké odměny jim tato práce může přinášet?
- 2) Jaký má vliv vzájemné porozumění a osobnost dítěte na ochotu dobrovolníka pomáhat mu?
- 3) Jaký je celkový postoj dobrovolníků k této činnosti?

Pokusím se odpovědět na tyto otázky na základě informací z teorie motivace a prosociálního chování a jejich porovnáním s výsledky práce dobrovolníků na sebezkušenostním výcviku.

5.5. Sebezkušenostní výcvik

Třídenní výcvik vedou zkušení odborníci a obsahuje různé techniky zaměřené na sebepoznávání, nácvik obtížných situací, které může dobrovolník s dítětem zažít, na vývoj vztahu, komunikační dovednosti apod. (bližší informace o organizaci - viz. práce M. Šputové). Pomoci těchto technik měli studenti možnost sami posoudit, čím může být pro ně tato práce přínosná, nakolik jsou schopni zvládat i různé problémy s dítětem a jestli je jejich nadšení dostatečně motivuje, aby v tomto programu setrvali.

5.5.1. Technika „BRAINSTORMING“

Tuto techniku můžeme podle A. Osborna charakterizovat jako „takovou konferenční techniku, v jejímž průběhu se určitá skupina snaží najít řešení daného problému tak, že shromažďuje spontánní myšlenky vyslovené členy skupiny“ (J. Hlava, 1985: In J. Janoušek, J. Hoskovec, J. Štikar, 1993).

BRAINSTORMING je součástí psychologické metody VHM (víceúčelová hierarchizující metoda - viz. E. Bakalář). VHM umožňuje hlubší poznání skupiny jako celku a také sebepoznání na individuální úrovni. Na našem výcviku jsme postupovali podle prvních čtyř bodů této metody a při interpretaci výsledků jsme vycházeli z hrubých skóre.

- 1) Vedoucí si se skupinou dohodne téma, ve kterém si chceme ujasnit situaci, poměry apod. Naším úkolem bylo vyjádřit důvody, které nás motivují k účasti na programu **Pět P**.
- 2) Vedoucí zaznamenává návrhy položek od členů skupiny, tak, jak je hlásí na tabuli. Seznam může doplnit vlastními návrhy, případně sloučit položky, které se svým obsahem překrývají.

3) Získali jsme 23 položek, které pak byly začleněny podle podobnosti (pomocí barevné křídly) do šesti skupin. Jednotlivé skupiny jsme nakonec označili názvem (hodnotou), který nejvíce charakterizoval všechny položky dané skupiny.

4) Členové skupiny si tyto hodnoty zapsali pod sebe a jejich úkolem bylo nastavení osobní hierarchie důležitosti těchto hodnot, pro které se rozhodli, účastnit se na programu. Svá pořadí se zapisují vedle jednotlivých položek (hodnot) a pak to srovnávají s hierarchií celé skupiny.

V našem případě jsme sestavili pro lepší přehled tabulku, do které jsme zaznamenávali počet hlasů pro 1. a 2. místo u jednotlivých položek.

Přitom: 1. místo bylo na dva body

2. místo bylo na jeden bod

Hrubá skóre (výsledky pro 1. a 2. místo) jsme sečetli a výsledky pro jednotlivé položky nám ukázaly, jaké hodnoty jsou pro dobrovolníky nejvíce motivující.

TABULKA č. 1

Hodnoty a jednotlivé položky	počet hlasů		HS
	1.místo	2.místo	
Seberozvoj (zkušenost, poznání, rozvoj)	0	7	7
Seberealizace (uplatnění)	0	1	1
Zážitky (zajímavá práce, zábava, optimismus)	1	0	2
Smysluplná cesta (dobrý začátek, pokračování, smysluplnost)	2	3	7
Zodpovědnost (samostatnost, spolehlivost, starosti)	1	0	2
Vztahy (pomoc, přátelství, děti, být pro někoho být s někým)	9	1	19
pozn. HS = hrubá skóre	x 2 b.	x 1 b.	

VÝSLEDKY:

Nejvíce bodů získaly vztahy, které se staly nejdůležitější hodnotou, pro kterou se dobrovolníci rozhodli pracovat s dětmi v programu. Vychází z potřeby navazování přátelství s novými lidmi, nálezení někomu a být pro někoho potřebným. Na druhém místě je smysluplná cesta a seberozvoj. Smysluplná cesta je výrazným motivem pro účast v programu, protože může znamenat pro mnohé nový začátek a pocit užitečné cesty. Seberozvoj je dalším významným motivem a představuje potřebu poznání, rozvíjení se a získávání nových zkušeností.

INTERPRETACE VÝSLEDKŮ:

Člověk potřebuje druhého člověka proto, že jedině v interakci s druhými lidmi může uspokojit všechny své „vyšší“ potřeby. Dobrovolníci se shodli na tom, že nejdůležitější hodnotou, která je motivuje, je navazování vztahů s dětmi, nalezet někomu a být pro někoho. Jde o sociálně vztažné motivy. Být pro někoho potřebným je určitá forma prosociálního chování (altruismu), kdy můžeme poskytovat dítěti oporu bez očekávání vnějších odměn. Kromě této potřeby zde působí i jiné motivy, které si dobrovolník nepřipouští nebo si je neuvědomuje. Je to např. potřeba afitace, přijetí, uznání, kontaktu, také potřeba úcty a moci - ego - vztažné motivy. Pokud nám vztah s dítětem přináší uspokojení těchto potřeb je pravděpodobné, že naše pomoc bude efektivnější, protože zvyšuje nejen naši vlastní hodnotu, ale i u dítěte posílí pocit přijetí a projev větší důvěry.

V rámci sociálního kontaktu necházejí lidé i smysl života, uspokojení jednoho z nejvýraznějších motivů vůbec (M. Nakonečný, 1996, s. 245). Dobrovolníci nalézají smysl jejich činnosti v tom, že pomáhání dětem je proces, který má svou dynamiku a rozvoj a není ukončený pevným cílem. Stejnou důležitost má seberozvoj, který dle Maslowa patří mezi metapotřeby stejně jako seberealizace. Tyto metapotřeby souvisí s naplňováním smyslu a to venku ve světě, nikoli v sobě samém (E.V. Frankl, 1997, s. 10). Tento názor doplním slovy Karla Jasperse: „Tím, čím člověk je, tím je prostřednictvím věci, které se ujímá“. Maslow se přiznává ke stejným názorům: „Má zkušenost souhlasí s Franklovou, že lidé, kteří hledají sebeaktualizaci přímo, odděleně od životního poslání, nemohou ji vskutku dosáhnout“. (viz V.E. Frankl, 1997, s. 11 .

Práce s dítětem je velkou příležitostí k hlubšímu sebepoznání a sebeuplatnění. Protože se však v naší společnosti chápe prosociální chování ve smyslu oběti, a to formou osobních ztrát, je motivace seberozvoje a seberealizace vnímána rozporuplně a považována za méně naléhavou. Je to dáno výchovou, kde se klade příliš velký důraz na morální aspekty v chování jedince než na jeho uplatnění, jako je tomu jinde ve světě. V.E. Frankl (1997, s. 18) zdůrazňuje, že: „Smysl nemůže být dán, nýbrž musí být nalezen. Dávat smysl by směřovalo k moralizování“.

5.5.2. Projektivní technika

Vychází z předpokladu, že jedinec se projevuje výrazněji ve své obrazotvornosti než při vědomém popisu svých zkušeností a poznatků (Hodneš O., 1991: In J. Janoušek, J. Hoskovec, J. Štikar, 1993 . Úkolem dobrovolníků bylo vytvořit koláž z barevných papírů a ztvárnit tak postavu dítěte, se který by chtěli být ve dvojici. Měli také napsat základní charakteristiky dítěte (povahové rysy, jeho problémy, zájmy) a jak s ním chtějí trávit volný čas a pomáhat mu.

TABULKA č. 2

Dobrovolníci	dítě	věk	povaha	problémy	zájmy
muži	CH	10 - 12	samotář	ve škole, osamocení	sport, hudba, počítače
	CH	13 - 15	živý, citlivý, městský typ	„puberta“	kolečkové brusle, kino
ženy	CH	10 - 11	extravert, bázlivý	rozvedená rodina	příroda, ZOO, kino
	CH	10 - 12	veselý, zvědavý	hyperaktivita	divadlo, kino, sport
	CH	12 - 13	veselý, živý	ve škole, osamocení	sport, příroda
	CH	7 - 9	zvědavý, klidný	osamocení	příroda, divadlo, sport
	CH	14	extravert, neklidný	výchovné problémy	kino, televize, počítače
	CH	10 - 12	živý, hravý, citlivý	hyperaktivita	sport, spol. hry
	D	11 - 13	živá, chytrá, tvrdohl.	výchovné probl.	divadlo, knihy, příroda
	D	14	společenská, nadaná	puberta, rodina	hudba, sport, móda
	D	10	intravert	osamocení	knihy, divadlo, kreslení
	D	10	extravert, rozmazlená	adopce, rodina	vaření sport, příroda

pozn. CH = chlapec, D = dívka

VÝSLEDKY:

Z této tabulky vychází najevo, že většina preferuje chlapce, což je zajímavá volba zvláště u žen. Věk dětí se z velké části pohybuje v rozmezí od 10 - 14 let. Zájmy dětí se většinou shodují i s představou dobrovolníků, jak chtějí s dítětem trávit volný čas. Z této projektivní techniky vyšlo také najevo to, že dobrovolníci vkládají do postavy dítěte své vlastní povahové rysy, zájmy a nejvýraznější je podobnost ve vnějším vzhledu (barva vlasů, styl oblékání, atd.). U některých postav se objevuje i snaha po zobrazení srdce nebo slunce na hrudi dítěte nebo ztvárňuje i předměty, jako např. míč, baňžek, vařecha, které mohou znázorňovat. Preferenci urč. zájmu dobrovolníka.

INTERPRETACE VÝSLEDKU:

Z projektivní techniky jsme si mohli potvrdit, že dobrovolníci jsou motivováni při uzavírání přátelství afiliací, což je potřeba stýkat se s osobami s podobnými zájmy, postoji a povahovými rysy, atd. a ve vztahu s nimi si ověřovat vlastní mínění a projevy emocí (viz M. Nakonečný, 1996, s. 248). Z výsledků jsme se dozvěděli, že dobrovolníci dávají přednost dětem, u kterých se předpokládá, že budou mít zájem o spoustu aktivit a že už budou mít ve svém věku určitou znalost o svých zájmech. Důležitou roli hraje i emoce. Srdce a sluníčko může vyjadřovat očekávání přátelského a láskyplného vztahu. V takových vztazích se uplatňuje norma recipacity, která výrazně motivuje proces chování. Potřeba dávání a získávání něčeho je vyjádřena také v tom, jak chtějí dobrovolníci poskytovat svou pomoc: být oporou pro dítě, získat si jeho důvěru a zažít spoustu legrace.

5.5.3. UKAZATEL NÁLADY

Dobrovolníci měli možnost po celou dobu výcviku kdykoliv vyjádřit svou momentální náladu. Na záznamovém archu byly nakresleny různé obličeje a dobrovolníci zapichovali špendlík k tomu, který vyjadřoval jejich náladu. Mohli si také dokreslit obličeje, s náladou, která na ukazateli byla (viz „ukazatel nálady“).

VÝSLEDKY:

Zjistili jsme, že většina dobrovolníků měla náladu spokojenou, optimistickou a klidnou. Také se hodně objevovala únava, což je pochopitelné vzhledem k náročnosti celodenního programu. Členové skupiny se přesto zapojovali do všech aktivit s velkým nadšením a jejich otevřenost a sdílnost byla překvapivá. Přes počáteční obavy, že nebudou schopni řešit různé obtížné situace s dítětem, se nakonec stavěli k této problematice velmi pozitivně.

INTERPRETACE VÝSLEDKU:

Ukazatel nálady nás může přehledně informovat o tom s jakým nadšením a iniciativou řešili dobrovolníci různé úkoly a jaký je jejich celkový postoj k aktivitám v programu. Tato informace o celkové náladě dobrovolníků je velmi důležitá, protože emocionální stavy mají velký vliv na prosociální chování. Pokud dobrovolníci při řešení různých úkolů, které se z velké části týkaly problémů s dětmi, měli převážně spokojenou, optimistickou a klidnou náladu, dá se předpokládat, že jsou připraveni zvládat tyto problémy a že je výcvik od této práce neodradil. Tento pozitivní postoj může mít velmi efektivní dopad na pomoc dítěti, protože obecně platí, že dobře naladěni a šťastní lidé mají mnohem větší tendenci chovat se prosociálně. Také naopak poskytování pomoci podporuje dobrou náladu a zvyšuje sebehodnocení a vytváří tak celkové ladění pro pozitivní sociální chování (viz. J. Výrost - I. Slaměnek, 1997, s. 354).

6. Z Á V Ě R

Na základě výsledků a jejich interpretace pomocí uvedených teorií motivace a prosociálního chování jsme získali odpovědi na výše položené otázky.

1) Dobrovolníci chtějí pomáhat dětem, protože jim mohou nabídnout přátelský a láskyplný vztah. Toto je, jak zásadní princip motivace a vnitřní potřeby celé skupiny, tak i významný efekt důsledků takové činnosti nejen pro klienty, kterým slouží, ale i pro aktéry samotné, kteří nabývají znovu sebedůvěru ve vlastní schopnosti a mají možnost seberozvoje ve smysluplné činnosti. Dostatečnou odměnou za námahu a trpělivou péči je nepochybně důvěra a sdílnost dítěte a také uznání jejich altruismu.

2) Ze zobrazených postav je zřejmé, že dobrovolníci touží pomáhat dítěti s podobnými zájmy, povahou, vzhledem a také s podobným postojem ke vzájemnému předávání určitých hodnot, které jim může jejich vztah přinést. Na základě poznatků o roli podobnosti v interpersonálních vztazích bychom mohli předpokládat, že dobrovolníci budou podobné osobě více prosociálně nakloněni a tím přispívat k těsnému přátelskému vztahu.

3) Celkový postoj celé skupiny je velmi pozitivní, protože práce s dětmi je sice náročná, ale přináší také zábavu. Z „ukazatele nálady“ jsme zjistili, že většina dobrovolníků měla přes náročnost výcviku spokojenou, optimistickou a klidnou náladu. Dobře naladěni lidé mají vždy pozitivní vliv na vývoj vztahu s druhými.

7. S O U H R N

Tato práce se zaměřuje na problematiku týkající se motivace dobrovolníků v programu **Pět P**. V úvodu je stručné seznámení s tímto programem. Je to volnočasový, sociálně - preventivní program zaměřen na individuální pomoc dětem, které mají určité problémy ve škole nebo s rodiči a jiné. Tuto pomoc poskytuje prostřednictvím dobrovolníků. Odpovědi na otázky „proč“ a „jak“ se lidé chovají v různých aktivitách nám poskytuje teorie motivace lidského chování. Dovídáme se důležité informace o fenoménech motivace a jejich vztahu k chování a osobnosti. To, jak se člověk chová, je určováno kognitivními procesy a důvodem, proč se angažuje v aktivní činnosti, je potřeba zvyšování pozitivního sebehodnocení a seberozvoje. Tyto potřeby rozvíjí hierarchická teorie potřeb od Maslowa, jednoho z nejvýznamnějších představitelů humanistické psychologie.

Další významnou kapitolou jsou sociálně motivované druhy chování, kde se zaměřuje na teorii prosociálního chování (altruismus). Navazováním vztahů s druhými můžeme uspokojovat všechny své potřeby a získáváme mnoho odměn. Prosociální chování se vyznačuje činy ve prospěch druhých bez očekávání odměny nebo sociálního souhlasu. Důležitou roli zde hrají sociální vlivy, osobnostní vlivy a emocionální stavy a další. Prosociální chování je také dobrovolnictví (volunteering).

Jaká je hlavní myšlenka programu **Pět P**, co znamenají pojmy jako BIG BROTHERS / BIG SISTERS, MENTORING a TUTORING, se dovídáme na základě informací z projektu BB / BS v Americe a jiných zemích. Dobrovolníci BB / BS mentorují a tutorují (poučují a učí = doslovný překlad) děti, které mají problémy s alkoholem, drogami, výchovné problémy. Dobrovolnictví v ČR se liší od projektu v Americe především postojem společnosti k těmto aktivitám a také motivací dobrovolníků. BB / BS mentors jsou hodně motivováni odměnami jako prestiž, dobré společenské postavení atd.

Základní otázky motivace dobrovolníků v programu **Pět P** jsem zjišťovala pomocí uvedené teorie a výsledků ze sebezkušenostního výcviku v programu **Pět P**.

Výcvik obsahoval techniku „brainstorming“, projektivní techniku a měli jsme možnost sledovat také náladu a postoj k různým úkolům. Došla jsem k závěru, že:

- 1) Dobrovolníci chtějí pomáhat dětem, protože jim mohou nabídnout přátelství, lásku a oporu, v důsledku této smysluplné činnosti se mohou sami rozvíjet a zvýšit sebehodnocení, dostatečnou odměnou je uznání, sdílnost a důvěra dítěte.
- 2) Touží pomáhat dětem s podobnými zájmy, povahou atd., podobnost má velký vliv na prosociální náklonnost a přispívá k těsnému přátelskému vztahu.
- 3) Celkový postoj je pozitivní, jsou spokojeni a optimisticky naladěni pro práci s dětmi, což může mít dobrý vliv na vývoj jejich vztahu.

8. Použitá literatura

1. Bakalář, E.: Víceúčelová hierarchická metoda
2. Dočkalová, V. - Sobotková, I.: Vybrané kapitoly z psychologie pro učitele. Olomouc, UP 1994
3. Frankl, V. E.: Vůle ke smyslu. Brno, Cesta 1997
4. Janoušek, J. - Hoskovec, J. - Štikar, J.: Psychologický výkladový atlas. Praha, Avicenum 1993
5. Nakonečný, M.: Lexikon psychologie. Praha, Vodnář 1995
6. Nakonečný, M.: Motivace lidského chování. Praha, Academia 1996
7. Výrost, J. - Slaměník, I.: Sociální psychologie - Sociálná psychológia. Praha, ISV 1997
8. The National Office of BB/BS Of America: Bulletin. Bass It On... 1996
9. The Federal Agency Of Voluntarism Of America: Bulletin. BB/BS of America, 1996